

POSTANOWIENIE

Dnia 29 listopada 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Anna Kozłowska

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa A. P.
przeciwko Firmie Handlowej "J." B. B., J. G. spółce jawnej
o zwolnienie zajętego przedmiotu spod egzekucji,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 29 listopada 2012 r.,
zażalenia strony pozwanej na postanowienie o kosztach procesu
zawarte w punkcie 2 wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 2 lutego 2012 r.,

- 1) zmienia zaskarżone postanowienie w ten sposób, że zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 7700 (siedem tysięcy siedemset) zł tytułem kosztów postępowania apelacyjnego;**
- 2) zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 680 (sześćset osiemdziesiąt) zł tytułem kosztów postępowania zażaleniowego.**

Uzasadnienie

Powód A. P. wniósł przeciwko pozwanej Firmie Handlowej „J.” B. B., J. G. Sp. J. powództwo ekscydencyjne o zwolnienie od zajęcia wierzytelności w wysokości 140 000 zł z tytułu zbycia lokalu użytkowego w Z., R. 16. Wierzytelność ta została zajęta przez komornika w dniu 1 czerwca 2010 r. w wykonaniu wniosku egzekucyjnego pozwanej z dnia 19 lutego 2010 r., zawierającego m. in. żądanie objęcia egzekucją „innego majątku dłużnika ustalonego w toku postępowania”. Pozwana nie została zawiadomiona przez komornika o konieczności uzyskania klauzuli wykonalności także przeciwko powodowi, aby możliwa była egzekucja z tej wierzytelności, mimo że sprzedana nieruchomość należała do majątku wspólnego małżonków A. i B. P., a pozwana dostarczyła komornikowi tylko tytuł wykonawczy przeciwko B. P. Powód nie wezwał pozwanej do dobrowolnej rezygnacji z prowadzenia egzekucji z wierzytelności. Pozwana dopiero 14 czerwca 2011 r. skierowała do komornika wnioski o zwolnienie wierzytelności od egzekucji. Sąd Okręgowy w L. wyrokiem z dnia 30 czerwca 2011 r. uwzględnił powództwo po ustaleniu, że wniosek pozwanej nie dotarł do komornika, wobec czego postępowanie egzekucyjne nie zostało umorzone. Sąd wskazał, że pozwana nie dysponowała tytułem uprawniającym do egzekucji ze składników majątku wspólnego małżonków P.

Sąd Apelacyjny, który rozpoznał sprawę na skutek apelacji pozwanej wyrokiem z dnia 2 lutego 2012 r. zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że oddalił powództwo odstępując od obciążenia powoda kosztami postępowania za obie instancje oraz obowiązkiem uiszczenia na rzecz Skarbu Państwa brakujących kosztów sądowych. Rozstrzygnięcie było konsekwencją ustalenia nowego faktu - że w dniu 30 czerwca 2011 r. komornik umorzył postępowanie egzekucyjne do spornej wierzytelności na skutek wniosku pozwanej. Pozostałych zarzutów podniesionych w apelacji Sąd nie podzielił. Orzeczenie o kosztach procesu Sąd Apelacyjny uzasadnił wystąpieniem szczególnie uzasadnionego wypadku w rozumieniu art. 102 k.p.c., za który uznał niewłaściwe zachowanie pozwanej w toku procesu, polegające na tym, że pozwana pomimo uzyskanej najpóźniej w chwili otrzymania odpisu pozwu wiedzy, że w toku egzekucji zajęta została wierzytelność ze sprzedaży lokalu stanowiącego przedmiot wspólności małżeńskiej dłużnika i

powoda wniosła o oddalenie powództwa, a wniosek o zwolnienie tej wierzytelności od egzekucji złożyła dopiero po roku prowadzenia postępowania, tuż przed wyznaczeniem ostatniej rozprawy. Opieszałość pozwanej spowodowała, zdaniem Sądu, że umorzenie postępowania egzekucyjnego skierowanego do tej wierzytelności nastąpiło już po wydaniu wyroku przez Sąd Okręgowy i powstała potrzeba wniesienia apelacji.

Pozwana wniosła zażalenie na postanowienie Sądu Apelacyjnego orzekające o kosztach postępowania apelacyjnego. Zarzuciła naruszenie przepisów postępowania - art. 98 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. i § 13 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.) oraz naruszenie art. 102 k.p.c. poprzez jego zastosowanie jako podstawy rozstrzygnięcia o odstąpieniu od obciążania strony powodowej kosztami postępowania. We wnioskach domagała się zmiany tego postanowienia poprzez zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego w wysokości 7 700 zł oraz kosztów postępowania zażaleniowego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, ewentualnie uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Apelacyjny za podstawę orzeczenia o kosztach procesu w postępowaniu apelacyjnym przyjął art. 102 k.p.c. (w zw. z art. 391 § 1 k.p.c.), który pozwala w wypadkach szczególnie uzasadnionych na zasądzenie od strony przegrywającej jedynie części kosztów procesu albo na nie obciążanie jej kosztami w ogóle. W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że o nieobciążaniu strony przegrywającej kosztami procesu Sąd orzeka na podstawie okoliczności konkretnej sprawy zasługujących na miano wyjątkowych (np. postanowienie z dnia 13 grudnia 2007 r., I CZ 110/07, nie publ.). Ustalenie czy w danym przypadku zachodzą „wypadki szczególnie uzasadnione”, prawodawca pozostawił do swobodnej oceny sądu, która następuje niezależnie od weryfikacji przesłanek do

zwolnienia strony od kosztów sądowych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2007 r., V CSK 292/06, niepubl.). Przepis nie egzemplifikuje rodzaju okoliczności, które mogą być uznane za wyjątkowe. W orzecznictwie wykształciły się pewne kryteria ocenne, odwołujące się do okoliczności podmiotowych, wynikających z trudnego położenia materialnego strony, jej sytuacji życiowej, ale także nawiązujące do przebiegu procesu, charakteru sprawy (w szczególności kiedy cel prawny może być osiągnięty wyłącznie na drodze sądowej). Nie jest to jednak zestaw zamknięty, podstawowym punktem odniesienia pozostaje bowiem sędziowskie poczucie słuszności oparte na obowiązujących w społeczeństwie przesłankach etycznych (np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2011 r., V CZ 98/10; z dnia 11 lutego 2011 r., I CZ 38/10 czy z dnia 22 lutego 2011 r., II PZ 1/11, wszystkie nie publ.). Mimo pozostawionej sądowi swobody, nie może być ona rozumiana jako dowolność, wobec czego zagadnienie, czy określone okoliczności umożliwiają zastosowanie art. 102 k.p.c. podlega kontroli.

W rozpoznawanej sprawie pozwana słusznie wskazuje, że argumentacja przytoczona przez Sąd drugiej instancji nie daje podstaw do odstąpienia od zasady z art. 98 k.p.c. w odniesieniu do zaskarżonych kosztów postępowania apelacyjnego. Jak wynika z uzasadnienia za nieprawidłowe postępowanie pozwanej, które spowodowało zastosowanie art. 102 k.p.c. na etapie postępowania apelacyjnego, Sąd Apelacyjny uznał opieszałość działań pozwanej, która ostatecznie doprowadziła do umorzenia postępowania egzekucyjnego dopiero po wydaniu wyroku przez Sąd pierwszej instancji. Wnioskowanie Sądu Apelacyjnego opiera się na sprzecznym wewnątrznie założeniu, że pozwana dysponowała wiedzą o zajęciu wierzytelności wchodzącej w skład majątku wspólnego od chwili, kiedy doręczony jej został odpis pozwu, a jednocześnie, że nieprawidłowości działania komornika polegające na nieudzielaniu pozwanej informacji o przebiegu egzekucji powinny ją skłonić do większej aktywności w uzyskaniu wiedzy o przebiegu postępowania egzekucyjnego. Zasadności pierwszego poglądu przeczy ustalenie, że komornik nie poinformował pozwanej o konieczności przedłożenia tytułu opatrzonego klauzulą wykonalności przeciwko małżonkowi dłużniczki, kiedy zawiadamiał ją o zajęciu spornej wierzytelności,

a także, że nie zareagował na pisemną prośbę pozwanej o informacje o podejmowanych działaniach. Nieprawidłowe postępowanie komornika nie może obciążać pozwanej, zwłaszcza jeśli podejmuje on decyzję o skierowaniu egzekucji do określonych przedmiotów majątkowych w oparciu o ogólne upoważnienie do prowadzenia egzekucji z innych ustalonych przez siebie składników majątku dłużnika, a nie tylko z przedmiotów wskazanych przez pozwaną. Stanowisko Sądu, że pozwana powinna podjąć aktywniejsze działania w stosunku do komornika, aby ustalić status zajętej wierzytelności, nie jest uzasadnione, jeśli zważyć, że to na powódzie spoczywał ciężar udowodnienia, że egzekucja dotknęła jego praw. Kiedy fakt ten został wykazany w toku postępowania – pozwana wystąpiła do komornika o umorzenie egzekucji. Okoliczność, że Sąd Okręgowy wydał wyrok bazując na uzyskanej od komornika w dniu orzekania informacji, że wniosek do niego nie dotarł i nie został przez niego załatwiony również nie może obciążać pozwanej, skoro zgodność z rzeczywistością oświadczenia komornika budzi poważne wątpliwości, jeśli zważyć, że postanowienie o umorzeniu postępowania wydane zostało przez niego w tym samym dniu, w którym zeznawał, że jeszcze wniosku nie otrzymał. Sekwencja wydarzeń nie uprawnia do postawienia wniosku, że to pozwana „zawiniła”, wydanie wyroku, który nie przystawał do stanu postępowania egzekucyjnego spowodowanego podjętymi przez nią wobec komornika i zakomunikowanymi sądowi czynnościami. W rezultacie złożenie apelacji było jedyną procesową reakcją pozwanej, która mogła spowodować korektę orzeczenia i dostosowanie go do rzeczywistego stanu rzeczy. Skorzystanie z tej drogi nie stanowiło przejawu niewłaściwego postępowania procesowego, uzasadniające odstąpienie od reguły ponoszenia kosztów przez stronę przegrywającą sprawę i odmowę zasądzenia na rzecz pozwanej kosztów postępowania apelacyjnego od powoda.

W konsekwencji zażalenie okazało się uzasadnione, co spowodowało konieczność zmiany zaskarżonego postanowienia o kosztach procesu na podstawie art. 394¹ § 1 pkt 2 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 2 maja 2012 r. – art. 9 ust. 6 ustawy z dnia 16 września 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 233, poz. 1381) oraz art. 98 § 1 i 3, art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398¹⁶ k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego uzasadnia art. 394¹ § 3 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 2 maja 2012 r.) w zw. z art. 398²¹ k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 2, § 6 pkt. 4, § 13 ust. 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.).